

UTILITARIZEM

KAJ JE UTILITARIZEM

Razumljena zgolj kot nasprotje koristnosti in ugodja, pa naj bo, da ima beseda koristnost prednost pred besedo ugodje ali obratno. Mill pravi, da ju ne smemo postavljati v nasprotje, saj koristnost pomeni prijetno in lepo, kar pomeni ugodje. Življenje naj bi ne imelo nobenega višjega cilja od ugodja, kar pomeni, da so dejanja dobra, dokler pripomorejo k nastanku sreče in obratno. Pri večini piscev, ki so zagovarjali utilitarizem zasledimo, da je poudarek na duhovnem ugodju nad telesnim, vendar pa je temu tako, ker so duhovna ugodja trajnejša in zaneslivejša. Torej se tu pojavi **ločevanje** med ugodji, njihovo vrednotenje, kar pa se tudi ujema z načelom koristnosti. Mill pojasnjuje razlikovanje med ugodji, da je bolj zaželeno tisto ugodje, ki mu dajejo prednost ljudje, ki so izkusili tega in skupaj z njim še eno ugodje. Tisti, ki poznajo dva načina življenja, bi prav gotovo dali prednost življenju, ki bolj izpolnjuje njihove višje zmožnosti. Nihče se ne bi spustil na stopnjo, ki je po njegovem mnenju nižja, kljub temu, da bi s tem pridobil večje možnosti za ugodje. Vendar pa je pri takem življenju tudi ugodje nižje, sicer bolj dosegljivo, vendar ne tako polno, kot višje ugodje. Vendar pa neodločni ljudje pogosto zberejo nižje ugodje, zato, ker je lažje dosegljivo, da potem delajo vse po najmanjši liniji odpora in tako pozabijo, da so sploh zmožni višje dobrega. Največkrat se ta preobrat zgodi v mladosti. To je odvisno od intelektualnega nagnjenja. Pogoj za sprejem utilitarističnega merila je največja sreča vseh ljudi. Sicer nedosegljiv cilj, a cilj utilitarizma bi bil, da bi **gojil plemenite lastnosti pri vseh ljudeh** in posameznik bi v odnosu do drugega to plemenitost absorbiral in tako postajal še plemenitejši. Pri utilitarističnem pojmovanju pa je nujno potrebno še moralno merilo in s tem zagotovilo življenja. Proti temu nauku obstaja še druga vrsta nasprotnikov, ki trdijo, da sreča v nobeni obliki ne more biti razumen cilj človekovega življenja, saj sreče sploh ni mogoče doseči. Vendar pa Mill pravi, da koristnost ne vsebuje le težnje po sreči, ampak tudi izogibanje nesreči in zmanjševanje le-te. Utilitarizem zagovarja žrtvovanje, kot dobro samo po sebi. Tu se v prid ljudi in drugega odpovemo svoji lastni sreči in jo tako omogočimo drugemu.

O POSLEDNJI SANKCIJI NAČELA KORISTNOSTI

Tako kot so vsakemu sistemu morale na voljo sankcije, tako so vse sankcije na voljo tudi načelu koristnosti. Ločimo **zunanje** in **notranje** sankcije. **Zunanje** sankcije so upanje na naklonjenost soljudi in strah pred nenaklonjenostjo soljudi in Njega, stvarnika. **Notranja** sankcija pa je vedno ena in ista, ne glede na to kaj štejemo za svojo dolžnost in sicer je to občutek v našem duhu. To je občutek nelagodja in bolečine, ki se pojavi ob kršenju moralnih načel, ki so nam prirojena. Vsako preprosto stanje stvari navadno povsem prekrivajo spremljajoče asociacije, ki izhajajo iz sočutja, ljubezni in še bolj iz strahu, iz otroštva in preteklosti, iz samospoštovanja, iz želje da bi nas drugi spoštovali in kdaj pa kdaj tudi iz samoponiževanja. Zadnja sankcija koristnosti je subjektivni občutek v našem duhu, občutki, ki so lastni vesti ljudi. Ta sankcija pa nima učinka na tiste, ki nimajo občutkov, taki nimajo občutka tudi pri kateremkoli drugem moralnem načelu. Občutek je lahko vrojen, ali vcepljen. Poslednja sankcija morale sreča je razlog, da vsakdo, ki ima dobro izoblikovana čustva, ravna v soglasju z zunanjimi nagibi skrbi za druge, to pa je mogočna notranja moč, ki je sorazmerna z občutljivostjo in obzirnostjo značaja.

KAKŠEN DOKAZ LAHKO NAVEDEMO V PRID NAČELA KORISTNOSTI

Vprašanja o ciljih so pravzaprav vprašanja o tem kaj je zaželeno. Srečo si želimo in je edino, kar si želimo kot cilj, vse drugo pa si želimo le kot sredstvo za doseg tega cilja. Edini dokaz za to, da je nekaj zaželeno je ta, da si ljudje tega dejansko želijo. Mora biti dosegljiva. Krepost, ki si jo želimo zaradi nje same, si želimo zaradi ugodja, ki ga povzroča zavest o tem, da smo krepostni. Stanje volje je sredstvo za dobro in tako ni v nasprotju s trditvijo, da je nekaj dobro za ljudi le, kolikor ali povzroča ugodje ali pa je sredstvo, s katerim je ugodje možno doseči in se tako tudi posledično izogniti bolečini.

O POVEZANOSTI PRAVIČNOSTI IN KORISTNOSTI

Pravičnost je ime za določene moralne zahteve na lestvici družbene koristnosti zasedajo višje mesto in so zato bolj zavezujoče kot vse druge, čeprav se včasih zgodi, da kakšna druga družbena dolžnost postane prav tako pomembna. V vseh primerih pravičnostih gre tudi za primere koristnosti, razlika je le v občutku, ki se navezuje na pravičnost, ne pa tudi na koristnost. Pravičnost je pravzaprav primerno ime za področje družbene koristnosti, ki je najpomembnejše in bolj absolutno, kot vsa druga področja, ohranjati pa ga mora občutek, ki se od ostalih loči po ostrejših zapovedih in strožjih sankcijah.